

Verdiskaping med hjorten som utgangspunkt

Jon Anders Stavang - Stiftinga Norsk Hjortesenter

Innhold

- Litt om Stiftinga Norsk Hjortesenter og forvaltning av hjort
- Nasjonal landbrukspolitikk og konsekvensar av denne
- Kostnadar (og inntekter) ved høg hjortestamme
- Verkemiddel som kan skape vinn-vinn for landbruk og samfunn
  - Innovasjon, dialog, samskaping og merkevare – jaktlaboratorium Svanøy
  - Meir viltkjøt Vestland - verdiskaping basert på viltressursen
  - Driveplikt og arealtilskot – førebygge skade på hjort og innmark
- Oppsummering

(c) Johan Trygve Solheim 2022

Video

Video: Johan Trygve Solheim ©

Forvaltning

Oppdrett

Slakteri

Kjøttbehandling

TOMT PÅ LAGER

TOMT PÅ LAGE

FOR MATELSKERE
Vilt pate
599.00 kr

FOR MATELSKERE
Salame di Cervo -
hjortesalami
599.00 kr

FOR MATELSKERE
Salame di Svanø
599.00 kr

FOR MATELSKERE
Speka hjortelår
799.00 kr

FOR MATELSKERE
Ch'arki
49.95 kr

FOR MATELSKERE
Hjorteburger
350.00 kr

FOR MATELSKERE
Hjorteburger 24-p
1,225.00 kr

Norsk Hjortesenter

- eit nasjonalt kompetansesenter -

Forvaltning av villhjort
Oppdrett
Kjøthandtering og rein mat
Innovasjon og verdiskaping
Dialog – formidling

Etablert som stiftelse år 2000

6 fast tilsette (drift, kurs, seminar, konsulent, produkter mm.)

150 tamme og 150 ville hjortar

Studenter og praktikanter frå heile verda

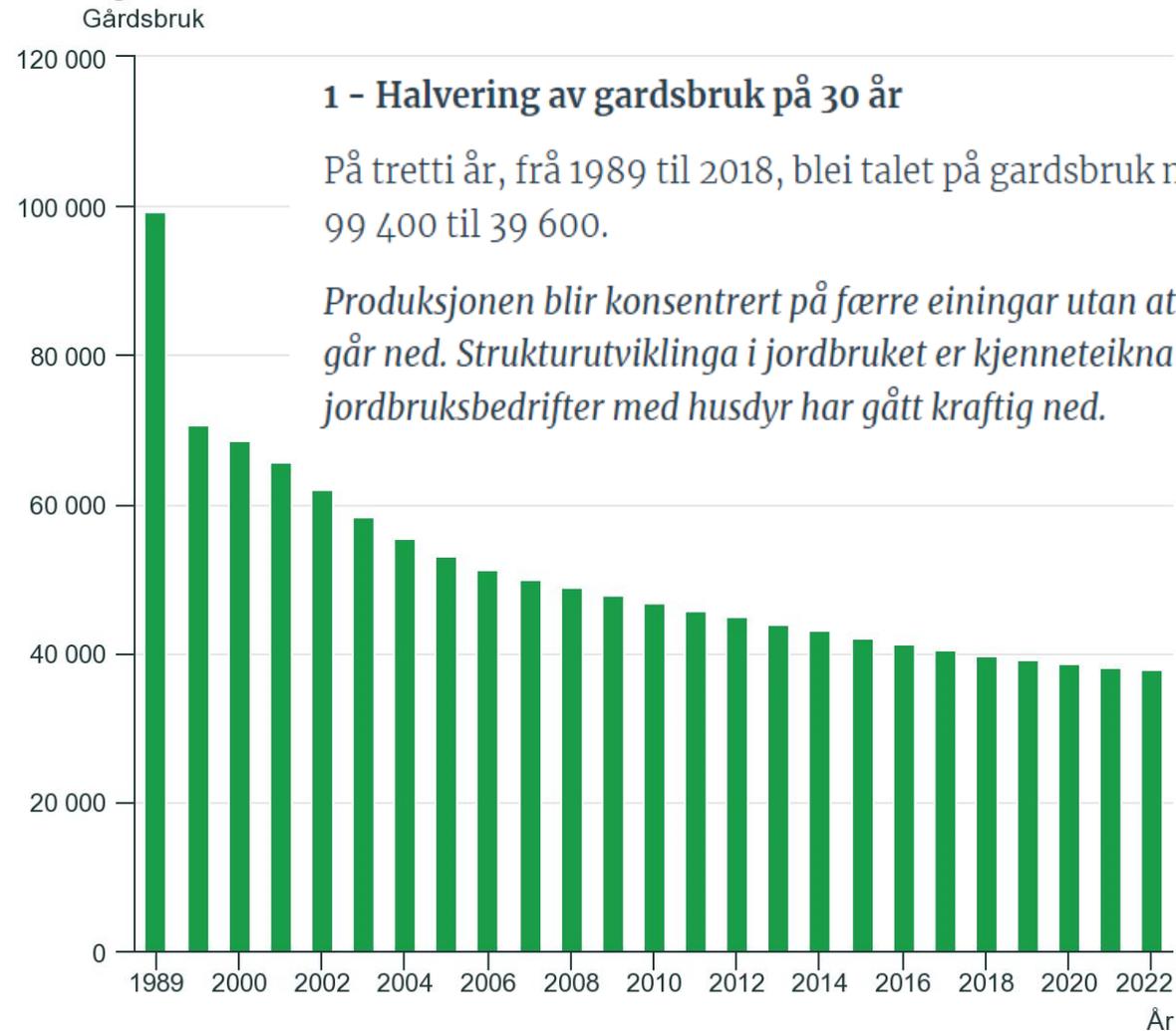
Viktige oppdragsgjevarar:

- Landbruks- og matdepartementet
- Miljødirektoratet
- Vestland fylkeskommune og kommunar i heile Norge
- Grunneigarar, hjortebønder, jegerar og folk flest

Viktige utviklingstrekk i norsk landbruk

Antall gårdsbruk

Kilde:

Gårdsbruk, jordbruksareal og husdyr, Statistisk sentralbyrå

Det har blitt færre gårdsbruk i Norge de siste ti årene. Norges Bondelag er bekymret. (Foto: Gorm Kallestad / NTB)

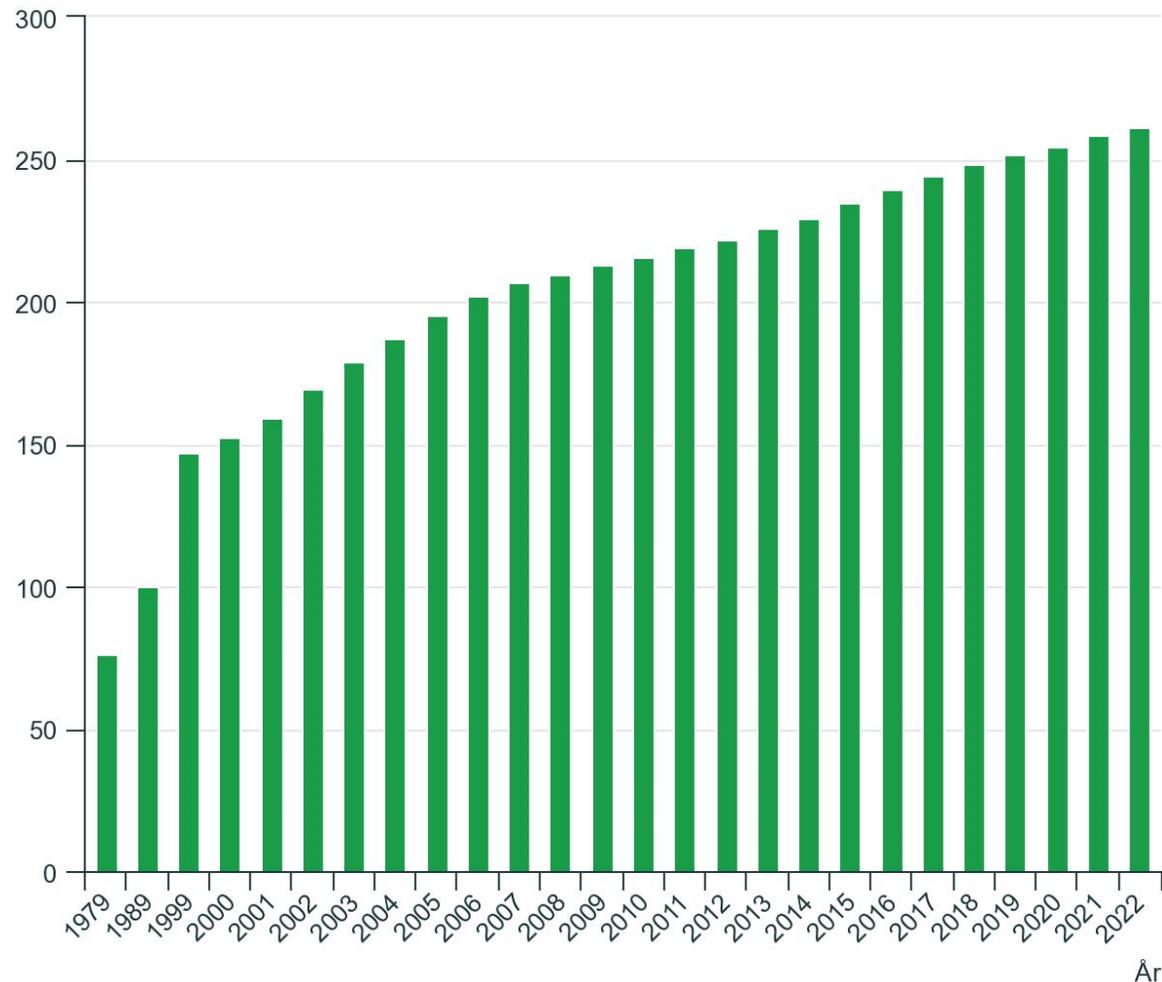
Ett gårdsbruk er lagt ned hver eneste dag det siste året

Viktige utviklingstrekk i norsk landbruk

Bønders gjennomsnittlige jordbruksareal

Dekar

2 - Stadig større bruk

I 1999 hadde gjennomsnittsbruket 147 dekar jordbruksareal. I 2018 var talet 249 dekar.

Gjennomsnittleg jordbruksareal på bruka som er i drift, blir stadig større.

3 - Leigejord er viktig

Omtrent 45 prosent av jordbruksarealet er leigejord.

Leigejord har hatt aukande betydning gjennom heile etterkrigstida. Dette heng saman med at driftseiningane er blitt større, og ein treng større areal enn det garden har sjølv.

Kilde:

Gardsbruk, jordbruksareal og husdyr, Statistisk sentralbyrå

Landbrukspolitik – konsekvensar og moglegheiter

- Effektivisering – frigjort arbeidskraft til industri- og servicenæringar
- Sentralisering - folk flyttar til sentra og dei store byane for utdanning og jobb
- Landbruket er likvel svært viktig for distriktet!
- Men landbruket er **ikkje** det som sikrar positiv folketalsutvikling i distrikta
  - På kysten er fiskeri og havbruk viktig
  - Turisme
  - Grunderverksemdar
  - Statlege arbeidsplassar (?)
  - Jakt er ein viktig faktor for at mange kjem tilbake til heimbygda
  - **Meir Viltkjøt**

Større gårdar – meir intensiv drift

Hjorten rundspiser Birger (21) – landbruksministeren kan ikke løse problemet

Hjorten har spist opp store deler av avlingen til den unge melkebonden. Nå frykter han å måtte sende kyrne sine til slakting.

Annabelle Kårvåg Sørensen
Journalist

Publisert 14. aug. 2021 kl. 10:17
Oppdatert 14. aug. 2021 kl. 17:47

Artikkelen er mer enn to
år gammel.

- Store investeringar
- Avlingsnivå avgjerande for god lønsemd
- Hjortebeiting kan medføre store avlingstap

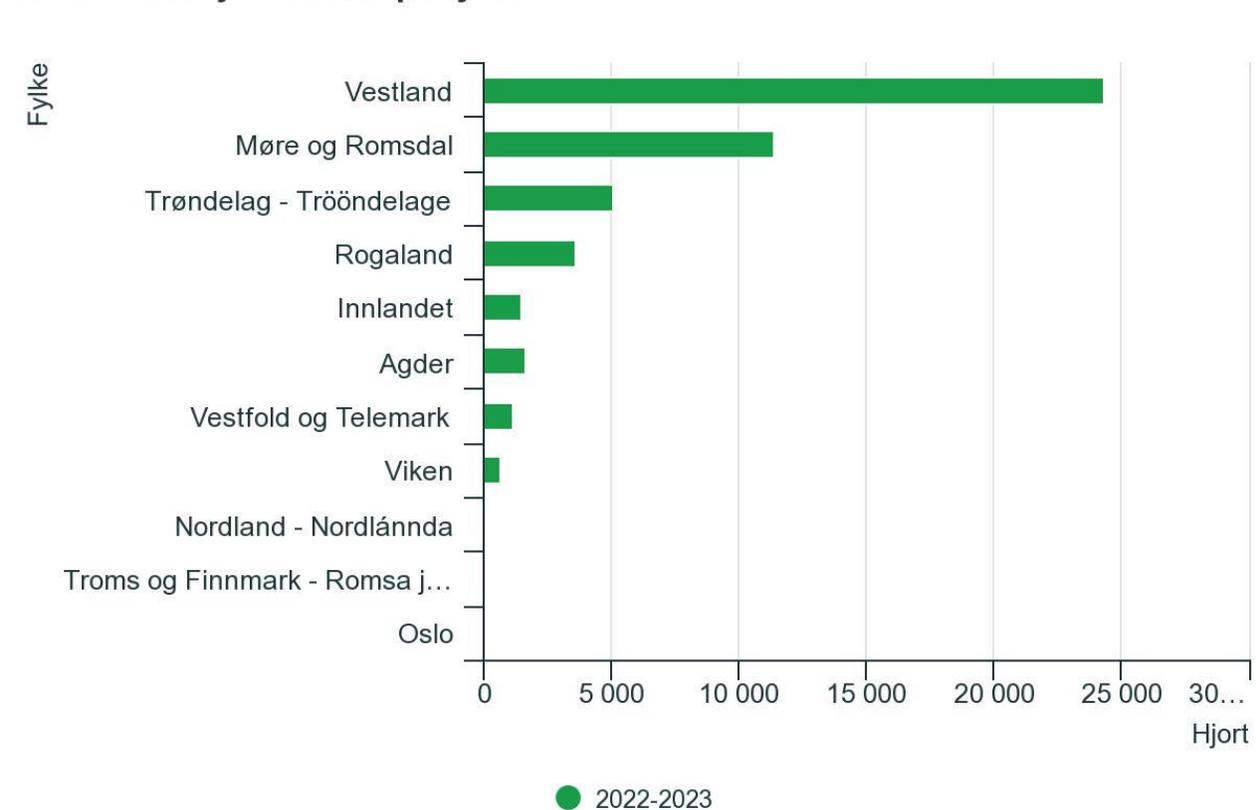
Vestland husar den største hjortebestanden

Antall felte hjort

Kilde: Hjortejakt, Statistisk sentralbyrå

Antall felte hjort fordelt på fylke

Kilde: Hjortejakt, Statistisk sentralbyrå

Viktig å sjå alle sider

- Norsk Hjortesenter snakkar med alle og samarbeider tett med Bondelag, NJFF, grunneigarar, forvaltninga med fleir
- Landbruk:

NLR Vest SA

GROVFØR · 26 NOVEMBER 2021

Har du råd til å føre på hjorten?

Alt vert dyrare! Det er tøft å vere bonde om dagen; mange bønder uttrykkjer fortvilning og sinne over utviklinga i landbruket. Det er sterk prisstiging på varer og tenester, samstundes som bondene si inntekt ikkje har same utvikling.

NLR Nordvest

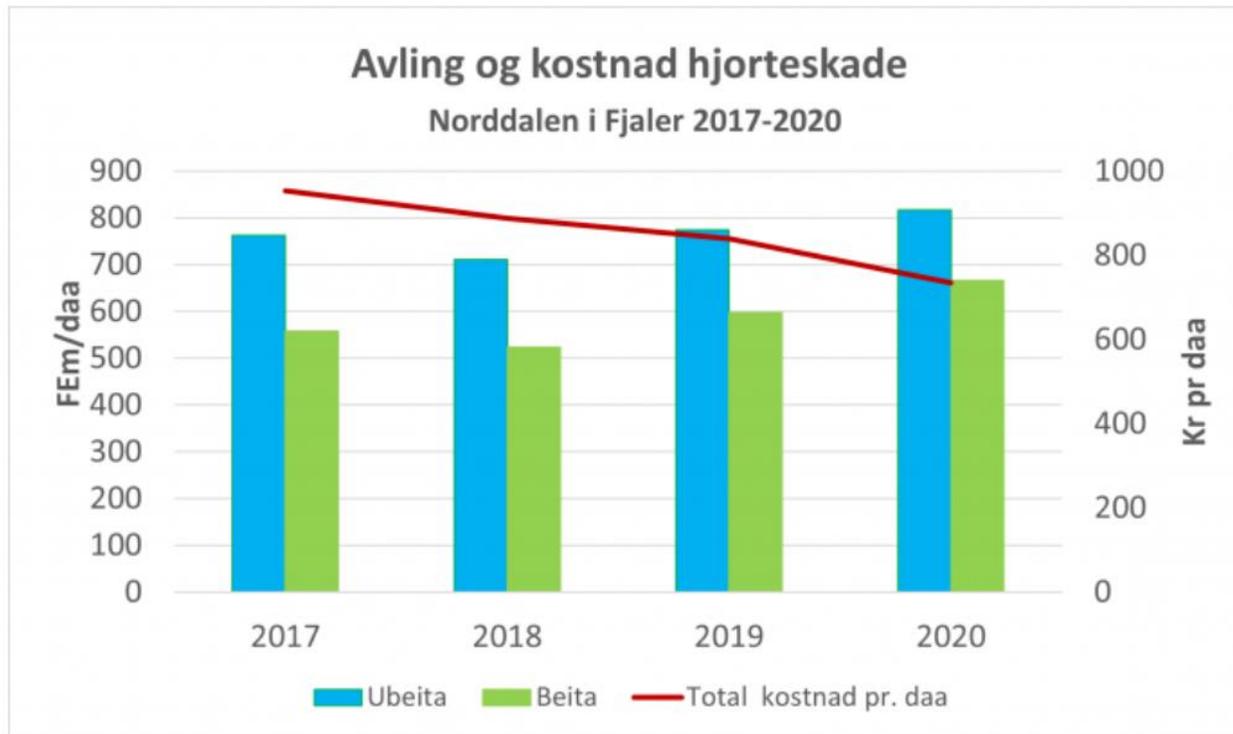

**Norsk
Landbruksrådgiving**

Arve Arstein
Rådgjevar økonomi og jordbruk
NLR Vest SA

Figur: Avlingsnivå etter hard hjortebeiting og kostnad dette påfører bonden, som må erstatte tapt avling med kraftfôr og innkjøpt grovfôr.

Reduser hjortestammen!

Kostnaden med ein stor hjortestamme er ikkje så openberr som andre kostnader. Min påstand er difor at mange bønder ikkje er klar over kva dette betyr for driftsresultatet på garden. **I ei næring med låg lønsemd er det uhøyrte at hjortestammen skal påføre enkeltbruk store ekstrakostnader.** Grunneigarar og forvaltinga må ta grep for å redusere hjortestammen. Det er det einaste tiltaket som verkeleg vil monne!

PT-910 Jordbruksareal i drift og antall søkere

Rapporten viser antall søkere med jordbruksareal og antall dekar jordbruksareal (sum for alle vekstgrupper) som ble drevet aktivt i vekstsesongen.

Datagrunnlaget er sist oppdatert: 12.06.2023

PT-910 2022 Trøndelag	Kommune	Totalareal	Antall søkere
<input type="text" value="Trøndelag (50)"/>	Flatanger (5049)	9 119	43
	Frosta (5036)	23 160	79
Last ned tallgrunnlag	Frøya (5014)	7 213	47
Tilbake til fylkesoversikt	Grong (5045)	19 488	50
	Heim (5055)	35 389	151
<i>Kilde: Landbruksdirektoratet</i>	Hitra (5056)	15 194	61
	Holtalen (5026)	16 821	69
	Høylandet (5046)	20 173	57

Teoretisk reknestykke – kostnader og inntekter av hjort på Hitra

- 10 000 dekar fulldyrka mark på Hitra * 600 kr tapt grovfor per dekar til hjort = **6 000 000 kr**
- **Aktive bønder (61) dekker kostnaden, dei største tapar mest**
- Kostnad per hjort:
- 6 000 000 kr : 1200 hjort = **5000** kr per hjort for fri tilgang til fulldyrka mark

Er det inntekter på hjorten?

- Utleige: 5000 kr * 1200 hjort = **6 000 000**
- **Alle grunneigarar deler på inntektene**
- Andre ringverknadar? Overnatting, mat, drikke, drivstoff, positiv helseeffekt, osv: 5000 kr per hjort = **6 000 000**
- **Samfunnet deler på inntektene**

Netto = 6 000 000

Betalingsvillighet ?:

Eksempel 1.

25 000 kr for 3 jaktdagar (kalv og ungdyr)

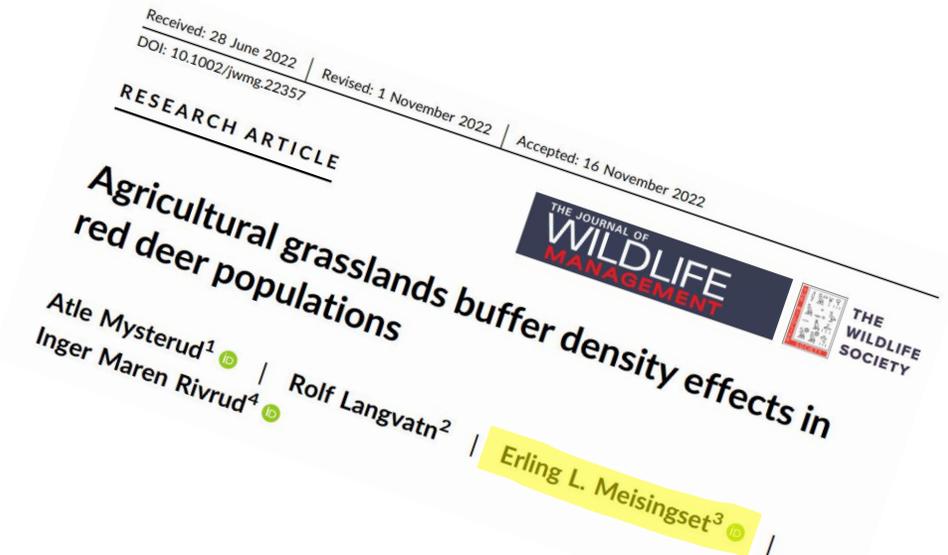
Eksempel 2.

Gratis jakt

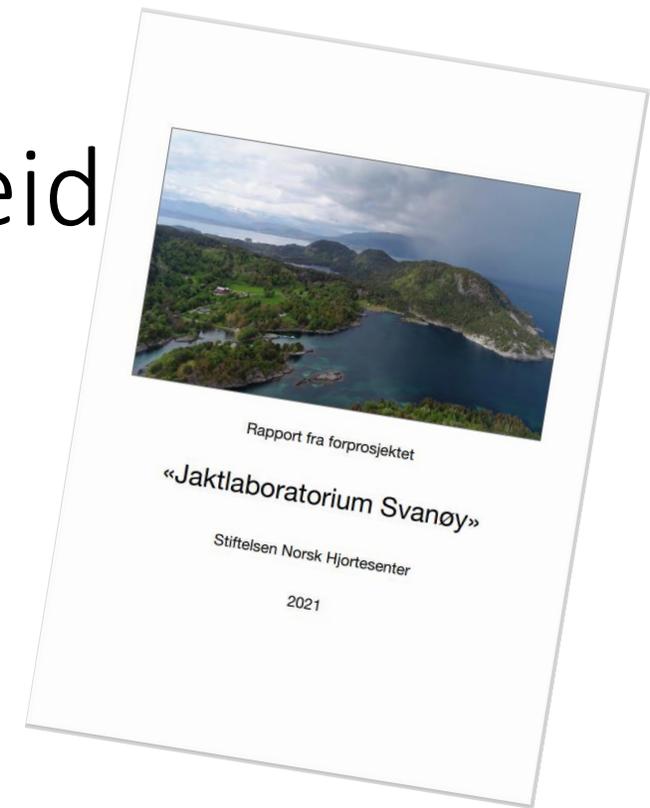
Beiteskader og kostnadsfordeling

- Tilgang på gode beiter reduserer negative effektar av høg tettleik (Mysterud mfl. 2023)
- Flott!.... Eller?
- Er det dei som baserer levebrødet sitt på gode grasavlingar som skal betale for høg tettleik av hjort?
- **Eksempel:** Ein mjølkeprodusent paktar 4 andre gårdar og sitt eige. Dei 4 andre vil ha mykje hjort å jakte på, men gardbrukaren må bere kostnaden
- Kva kan ein gjere for å redusere konfliktnivået og skape vinn-vinn situasjon?

Vinn-vinn, synergier og samarbeid

- «Jaktlaboratorium Svanøy»

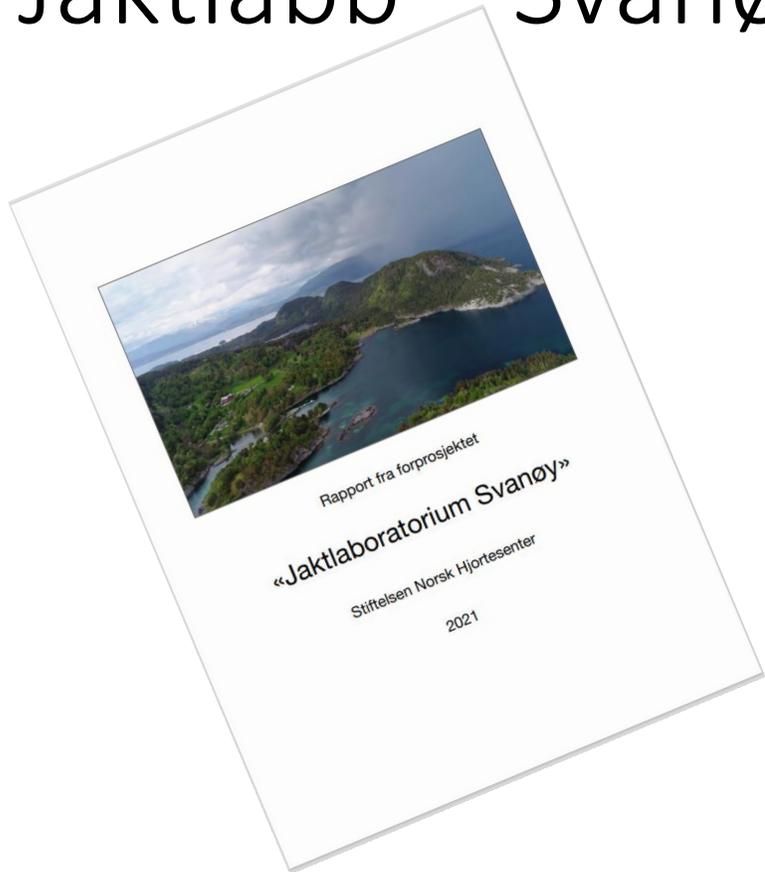
- «Meir viltkjøtt»

- Driveplikt etter jordlova – nasjonal beredskap

Jaktlabb – Svanøy som modell

Det er definert tre satsningsområder for «Jaktlab Svanøy». Disse er:

- «Fremtidens artsforvaltning»
- «Én helse»
- «Lokal verdiskaping»

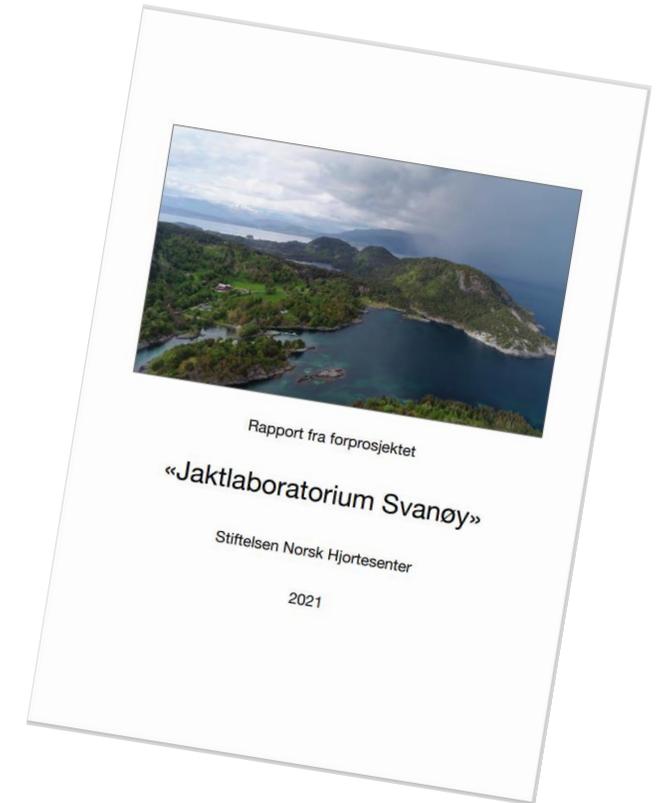

Figur 6 Figuren illustrerer viktige kunnskapsområder som inngår i «Jaktlab Svanøy». Erfaringer fra langtidsstudier på andre arter er med på å styrke «Jaktlab Svanøy». En annen styrke er den tverrfaglige kompetansen som er knyttet til jaktlaben. Kompetanseområdene er overlappende.

Jaktlabb – Svanøy som modell

- Konflikter i lokalsamfunnet har kostnader ut over dei reint økonomiske
- Samfunnet totalt sett må gå i pluss, men kostnader og inntekter må delast
  - Inntekter frå jaktturisme forlenger tradisjonell turistsesong
  - Kostnader - tiltak for å redusere beiteskader, samarbeide om forproduksjon og innkjøp, viltfond som verkemiddel?
- Hjorteviltet er først og fremst ein ressurs!

Hjorteviltet som ressurs

- Opplevingar
- Kjøtt
- Turisme i skuldersesong
- Verdiskaping – **potensial** til å utvikle verdikjeder
- Attåtnæring

*I jaktseasonen 2021/2022 var det **136 900** aktive jegere i Norge. De felte drøyt 29 000 elg, drøyt 52 000 hjort og ca. 5600 villrein. Av småvilt ble det felt nær 35 000 rådyr og nesten 160 000 ryper.*

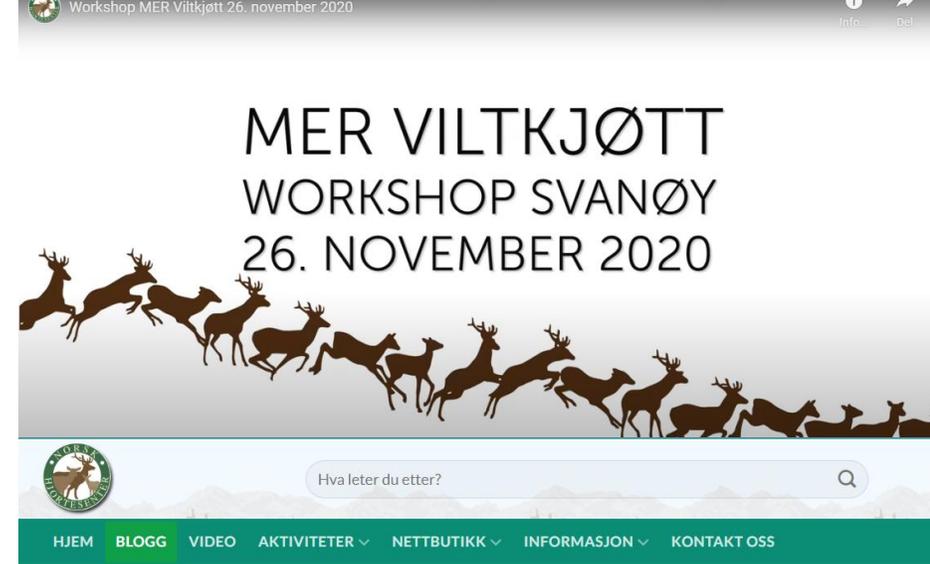
ARTIKLER, HJORT, MAT, UKATEGORISERT
Samarbeid er nøkkelen til suksess

POSTET DEN 30. NOVEMBER 2020 AV ADMINISTRATOR HJORTESENTERET

Meir viltkjøt Vestland

- Viltbehandlingsanlegg, kvalitet og hygiene i alle ledd frå skog til bord
- Verdikjede basert på vill og tam hjort – sikker/stabil varestrøm
- Gjere viltkjøt meir tilgjengelig for alle – butikkar, restaurantar, hotell – fokus på lokale verdikjedar?
- Merkevare, politisk forankring
- Arbeidsverkstad og webinar i haust

Setter seg i førerretet og vil øke verdiskapingen

POSTET DEN 10. MARS 2022 AV ADMINISTRATOR HJORTESENTERET

Status for viltkjøtnæringa i dag

I Vestland:

- Lita næring med færre enn 100 årsverk
- Felte hjort: desidert størst
- Oppdrett: Liten andel i Vestland

P178	Hjort, 1 år og eldre	103	4445	Dyr
P179	Hjort, under 1 år	94	2093	Dyr
P178	Hjort, 1 år og eldre	11	358	Dyr
P179	Hjort, under 1 år	10	235	Dyr

06:43 4 94%

Salg og kjøp av viltkjøtt - matoppskrifter

Terje Hunemo · 6 t ·

Fjellelg, kalv, ca 50 kg. Selges hel for 100 kr/kg, hyl ut om du vil ha godt kjøtt i frysa i høst og vinter 😊
Kan parteres og vakumeres, da er prisen 230kr/kg.

Skutt 7 oktober.

Leveres mellom Fyresdal og Arendal/Kristiansand

4

4

2

A photograph of three people (two men and one woman) seated at an outdoor dinner table at night. The table is covered with a white tablecloth and has a white tablecloth. A large, ornate chandelier hangs from the ceiling, illuminating the scene. The background shows a snowy landscape with trees and a building in the distance. The sky is dark blue.

Ibm. prosjektet «Mer viltkjøtt Vestland»

Kartlegging av hjort som næringsvei i Vestland:

Spørreundersøkelse og intervjuer blant godkjente virksomheter for håndtering av hjortekjøtt i Vestland

Auka verdiskaping – hjorteviltet og lokalsamfunnet

- Skjerm dei viktigaste grovforareala/kompensasjon
- Motiver til drift av areal som har gått ut av produksjon (tilskot, viltåkrar, osv)
- Ha fokus på viltforvaltning – dyrevelferd, snittalder, kjønnsfordeling og unngå for tette bestandar
- Leit etter synergjar, snakk saman på tvers av næringane, **bygg verdikjeder** – lokalmat, turisme, jaktturisme, fiske, overnatting mm.
- Ulike tilbod gjennom året, kvar årstid har sine moglegheiter

Hjortesenteret framover

- Kompetansesenter – og fasilitator for næring
- Kompetansesenter og FoU-arena, kopling mellom det ville og det tamme
- Vil bidra til profesjonalisering
- Dyrevelferd og kvalitet i alle ledd
- Styremøte fredag 1. september – tett dialog med våre brukarar: jegerar, bedrifter, kommunar, fylke og stat

